

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه پیام نور
دانشکده حقوق
مرکز تحصیلات تکمیلی

رساله

برای دریافت مدرک دکتری تخصصی (Ph.D)

رشته حقوق خصوصی

گروه حقوق

مسئولیت مدنی ناشی از افشای اطلاعات و اسرار

منصور عشق پور

استاد راهنما

دکتر مرتضی شهبازی نیا

استاد مشاور

دکتر ابراهیم تقی زاده

دی ۱۳۹۹

تاریخ: ۲۸ / ۱۱ / ۹۹
 شماره: ۲۲۶۸۲۷
 پیوسته:

صورتحساب دفاع از رساله دکتری تخصصی (Ph.D.)

جلسه دفاع از رساله دوره دکتری تخصصی عشق پور منصور دانشجوی دکتری تخصصی ریسش رشته حقوق خصوصی به شماره دانشجویی ۹۳۵۰۰۰۲۲۴ تحت عنوان "مسئولیت مدنی ناشی از افشای اطلاعات و اسرار" با حضور هیأت داوران در روز شنبه مورخ ۱۳۷۰/۱۱/۲۷ ساعت ۸ در محل ساختمان مرکز تحصیلات تکمیلی برگزار و هیأت داوران پس از بررسی رساله مذکور و به توجیه زیر ارزیابی نمودند:

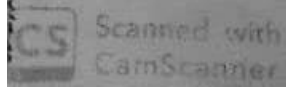
نمره دفاع بر مبنای ۱۸	نمره دستاوردهای پژوهشی	نمره نهایی
۱۷/۵۰	—	۱۷/۵۰
هفده و پنجام صدم	—	خوبتره در میان همکاران
درجه ارزیابی	—	خوب

ردیف	نام و نام خانوادگی	هیأت داوران	مرتبه دانشگاهی	دانشگاه/مؤسسه	امضاء
۱	دکتر مرتضی شهبازی نیا	استاد راهنما			
۲	دکتر ایراجیم تنی زاده	استاد مشاور			
۳	دکتر رامین پور سعید	استاد داور داخلی			
۴	دکتر سید ابوالقاسم تقیسی	استاد داور خارجی			
۵	دکتر جمال سجادی	استاد داور خارجی			
۶		نماینده تحصیلات تکمیلی			

نمره نامبرده بر اساس بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌های مربوط به دستاوردهای پژوهشی مستخرج محاسبه و در تاریخ ۲۸/۱۱/۹۹ نهایی شده است.

تهران، خیابان فرمابه
 خیابان دیباجی شمالی
 خیابان شهید
 حاج محمود نوریان
 کوچه شهناز، کوچه صفا
 تلفن: ۰۲۱-۲۲۲۹۵۲۴۷
 دیرنگار: ۰۲۱-۲۲۸-۸۴۹۲
 پست الکترونیک:
 info@phd.pnu.ac.ir
 نشانی الکترونیک:
 WWW.phd.pnu.ac.ir

(گواهی اصالت، نشر و حقوق مادی و معنوی اثر)

اینجانب منصور عشق پور دانشجوی ورودی سال ۱۳۹۳ مقطع دکتری تخصصی رشته حقوق خصوصی گواهی می‌نمایم چنانچه در رساله خود از فکر، ایده و نوشته دیگری بهره گرفته‌ام با نقل قول مستقیم یا غیرمستقیم منع و ماخذ آن را نیز در جای مناسب ذکر کرده‌ام. بدیهی است مسئولیت تمامی مطالبی که نقل قول دیگران نباشد بر عهده خویش می‌دانم و جوابگوی آن خواهم بود.

نام و نام خانوادگی دانشجو
منصور عشق پور
تاریخ و امضاء

اینجانب منصور عشق پور دانشجوی ورودی سال ۱۳۹۳ مقطع دکتری تخصصی رشته حقوق خصوصی گواهی می‌نمایم چنانچه براساس مطالب رساله خود اقدام به انتشار مقاله، کتاب، و ... نمایم ضمن مطلع نمودن استاد راهنما، با نظر ایشان نسبت به نشر مقاله، کتاب، و ... و به صورت مشترک و با ذکر نام استاد راهنما مبادرت نمایم.

نام و نام خانوادگی دانشجو
منصور عشق پور
تاریخ و امضاء

کلیه حقوق مادی مترتب از نتایج مطالعات، آزمایشات و نوآوری ناشی از تحقیق موضوع این رساله متعلق به دانشگاه پیام نور می‌باشد.

دی ۱۳۹۹

سپاسگزاری

حمد و سپاس خدای را که توفیق کسب دانش و معرفت را به ما عطا فرمود. وظیفه خود می‌دانم با نصب العین قرار دادن «من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق» از اساتید و معلمان عزیزم که مرا در تحصیل علم و معرفت و فضائل اخلاقی یاری نموده‌اند تقدیر و تشکر نمایم:

از استاد گرامی و بزرگوار جناب آقای دکتر مرتضی شهبازی نیا که راهنمایی این‌جانب را در انجام تحقیق، پژوهش و نگارش این رساله تقبل نموده‌اند نهایت تشکر و سپاسگزاری را دارم؛

از استاد ارجمند جناب آقای دکتر ابراهیم تقی‌زاده به عنوان مشاور که با راهنمایی خود مرا مورد لطف قرار داده‌اند کمال تشکر را دارم؛

از اساتید محترم داور جناب آقای دکتر ابوالقاسم نقیعی، جناب آقای دکتر رامین پور سعید و جناب آقای کمال سجادی که دقت نظر و محبت ایشان را از یاد نخواهم برد نهایت تشکر و سپاسگزاری را دارم؛

از خانواده عزیزم به عنوان اولین معلمانم که با محبت، صبر و تحمل خود یاری‌گر من در نگارش این رساله بودند تشکر می‌کنم.

تقدیم به

پدر و مادر عزیز و مهربانم

که در سختی ها و دشواری های زندگی یاری دلسوز و خداکار و پشتیبانی محکم و مطمئن برایم بوده اند.

چکیده

افشای اطلاعات و اسرار برخلاف التزام قانونی به حفظ آن علاوه بر مسئولیت انتظامی و یا کیفری موجب مسئولیت مدنی نیز است؛ نقض قواعد و اصول حاکم بر محرمانگی اطلاعات و اسرار در صورتی که موجب ورود ضرر شود و بین ضرر و فعل زیان‌بار یا تقصیر خواننده رابطه سببیت وجود داشته باشد موجب تحقق مسئولیت مدنی است. با وجود این، رضایت زیان‌دیده در مواردی که رضایت مؤثر است، امر آمر قانونی و حکم قانون در مسئولیت مدنی مبتنی بر تقصیر موجب غیرقابل سرزنش شدن فعل افشای اسرار و اطلاعات محرمانه می‌شود. در این رساله با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی و ابزار کتابخانه‌ای سعی شده است بعد از شناخت ماهیت اطلاعات و اسرار، اصول و قوانین حاکم بر آن و مبانی حاکم بر تعیین مسئول، مبنای مسئولیت مدنی ناشی از افشای اطلاعات و اسرار، ارکان مسئولیت مدنی و آثار آن به تفکیک مورد بررسی قرار گیرد. در مجموع به نظر می‌رسد که مصادیقی از اطلاعات و اسرار منطبق با تعریف مال و مصادیق دیگر از تعریف مال خارج است. شناخت ماهیت اطلاعات و اسرار به تشخیص مبنای مسئولیت مدنی (مبانی تعیین مسئول و مسئولیت مدنی)، شرایط و آثار آن کمک می‌کند. علی‌الاصول مبنای مسئولیت مدنی در این حوزه تقصیر نوعی بوده و عدم توصیف محرمانگی تأثیری در تحقق مسئولیت مدنی ندارد. با وجود این افشای اسرار تجاری در صورتی موجب مسئولیت مدنی است که ذینفع تلاش‌های معقولانه‌ای در جهت حفظ و حراست از محرمانگی آن نموده باشد و در سایر مصادیق نیز عدم توصیف محرمانگی به‌عنوان معیاری برای سبک توصیف شدن تقصیر خواننده بوده و در میزان مسئولیت مدنی مؤثر است. در مواردی که افشای اسرار با ماهیت مالی موجب اتلاف آن یا استیلائی عدوانی بر آن شود تقصیر به‌عنوان مبنای مسئولیت مدنی نیست. جبران ضرر، بازدارندگی، جلوگیری از ورود خسارت در آینده، رفع تجاوز نسبت به حقوق خواهان از جمله اهداف مسئولیت مدنی ناشی از افشای اطلاعات و اسرار است. اعاده وضع به حالت سابق و دادن معادل در حقوق ایران از شیوه‌های جبران خسارت در این حوزه بوده که با طرح دعوای مسئولیت مدنی و حاکمیت قواعد آن حقوق متضرر تضمین می‌شود.

کلمات کلیدی: مسئولیت مدنی، افشای اسرار، اسرار تجاری، محرمانگی اطلاعات، رازداری

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۱.....
الف- بیان مسئله.....	۱.....
ب- سؤالات تحقیق.....	۴.....
ج- فرضیه‌ها.....	۴.....
د- اهداف تحقیق.....	۵.....
ه- سابقه و ضرورت انجام تحقیق.....	۵.....
و- روش انجام تحقیق.....	۷.....
ز- ساماندهی تحقیق.....	۷.....
فصل اول مفاهیم، ماهیت، اصول و مستندات قانونی و فقهی اطلاعات و اسرار.....	۹.....
مبحث اول: مفاهیم.....	۱۱.....
گفتار اول: مسئولیت مدنی.....	۱۱.....
گفتار دوم: اطلاعات.....	۱۳.....
گفتار سوم: مفهوم و انواع اسرار.....	۱۸.....
الف- مفهوم اسرار.....	۱۸.....
ب- انواع اسرار.....	۱۹.....
۱- اسرار دولتی.....	۱۹.....
۲- اسرار خصوصی.....	۲۱.....
۳- اسرار تجاری.....	۲۲.....

- ۲۴..... ۴- اسرار حرفه‌ای.....
- ۲۵..... ۴-۱- اسرار حرفه‌ای در نزد وکلا.....
- ۲۵..... ۴-۲- اسرار پزشکی بیماران.....
- ۲۵..... ۴-۲-۱- اسرار جسمانی.....
- ۲۶..... ۴-۲-۲- اسرار ژنتیکی.....
- ۲۶..... ۴-۲-۳- اسرار عاطفی و روانی.....
- ۲۷..... ۴-۳- اسرار بانکی.....
- ۲۸..... گفتار چهارم - افشاء.....
- ۳۱..... مبحث دوم - ماهیت و اصول حاکم بر اطلاعات و اسرار.....
- ۳۱..... گفتار اول: ماهیت اطلاعات و اسرار.....
- ۳۶..... گفتار دوم: اصول حاکم بر اطلاعات، اسرار و اصل عدم مسئولیت مدنی.....
- ۳۶..... الف - اصول حاکم بر اطلاعات.....
- ۳۶..... ۱- اصل آزادی اطلاعات و مبانی و محدودیت‌های آن.....
- ۳۷..... ۱-۱- آزادی اطلاعات.....
- ۳۹..... ۱-۲- مبانی اصل آزادی اطلاعات و محدودیت‌های آن.....
- ۳۹..... ۱-۲-۱- مبانی اصل آزادی اطلاعات.....
- ۴۱..... ۱-۲-۲- محدودیت‌های اصل آزادی اطلاعات.....
- ۴۳..... ۱-۳- پرتوهای فرعی از آزادی اطلاعات.....
- ۴۴..... ۲- برابری در دسترسی به اطلاعات و بایسته‌های تحقق آن.....
- ۴۴..... ۲-۱- اصل برابری در دسترسی به اطلاعات.....

- ۲-۲-۲- بایسته‌های تحقق دسترسی آزاد به اطلاعات..... ۴۵.
- ۲-۲-۱- جلوگیری از اشاعه اطلاعات نادرست..... ۴۶.
- ۲-۲-۲- آگاه نمودن و اطلاع‌رسانی توسط سازمان‌های دولتی و عمومی..... ۴۶.
- ۲-۲-۳- تأسیس و ارتقاء پایه‌های تکنولوژیکی برای ارتباطات الکترونیکی..... ۴۶.
- ۲-۲-۴- ممانعت از سانسور..... ۴۷.
- ۳- اصل شفافیت اطلاعات..... ۴۷.
- ب - تعهد به حفظ اسرار و محرمانگی آن..... ۴۸.
- ج - معیار اعمال اصول و آثار نقض اصول حاکم..... ۴۹.
- ۱- معیار اعمال اصول..... ۵۰.
- ۲- آثار نقض اصول حاکم..... ۵۱.
- د - اصل عدم مسئولیت مدنی ناشی از افشای اطلاعات..... ۵۱.
- ۱- اصل براءت و عدم مسئولیت مدنی ناشی از افشای اطلاعات..... ۵۲.
- ۲- اصل اباحه و عدم مسئولیت مدنی ناشی از افشای اطلاعات..... ۵۲.
- مبحث سوم - مستندات قانونی و فقهی حمایت از اطلاعات و اسرار..... ۵۲.
- گفتار اول - مستندات قانونی..... ۵۲.
- الف - مستندات قانونی آزادی اطلاعات و شقوق آن..... ۵۳.
- ۱- قانون اساسی..... ۵۳.
- ۲- قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴ اصلاحی ۱۳۷۹..... ۵۴.
- ۳- قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴/۸/۱..... ۵۴.
- ۴- قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات ۱۳۸۸/۵/۳۱ مجمع تشخیص مصلحت نظام..... ۵۵.

- ۵- قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی ۱۳۸۷/۳/۲۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام ۵۶.
- ۶- قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۹۰/۸/۷ مجمع تشخیص مصلحت..... ۵۷.
- ۷- قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و..... ۵۸.
- ب- مستندات قانونی محرمانگی اسرار..... ۵۹.
- ۱- اسرار دولتی..... ۵۹.
- ۲- اسرار خصوصی..... ۶۳.
- ۳- اسرار حرفه‌ای..... ۶۵.
- ۴- اسرار تجاری..... ۶۶.
- گفتار دوم: اسناد، معاهدات و موافقت‌نامه‌های بین‌المللی..... ۶۷.
- الف- قطعنامه ۵۹ (۱) ۱۹۴۶ مجمع عمومی سازمان ملل..... ۶۷.
- ب- اعلامیه جهانی حقوق بشر دسامبر ۱۹۴۸..... ۶۷.
- ج - کنوانسیون اروپایی حقوق بشر ۱۹۵۰ لازم الاجر در سال ۱۹۵۳..... ۶۸.
- د - میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی ۱۹۶۶ مجمع عمومی سازمان ملل..... ۶۸.
- ه - کنوانسیون پاریس ۱۸۸۳ اصلاحی در ۱۹۷۹..... ۶۹.
- و - کنوانسیون حقوق کودک نوامبر ۱۹۸۹..... ۶۹.
- ز- موافقت‌نامه جنبه‌های تجاری مالکیت فکری سازمان تجارت جهانی معروف به معاهده «تریپس» ۱۹۹۴..... ۷۰.
- ح- کنوانسیون مریدا ۳۱ اکتبر ۲۰۰۳..... ۷۱.
- ط- موافقت‌نامه‌های دو جانبه بین دولت ایران و سایر کشورها..... ۷۱.
- ۱- موافقت‌نامه ما بین ایران و سوریه..... ۷۱.
- ۲- موافقت‌نامه ما بین ایران و آلمان..... ۷۲.

- ۳- موافقت‌نامه ما بین ایران و تونس.....۷۲
- ۴- موافقت‌نامه ما بین دولت ایران و اتریش.....۷۲
- گفتار سوم- مستندات فقهی حمایت از اطلاعات و اسرار.....۷۲
- الف - قرآن.....۷۳
- ب- روایات.....۷۵
- فصل دوم: مبانی و شرایط مسئولیت مدنی ناشی از افشای اطلاعات و اسرار.....۷۹
- مبحث اول: مبانی تعیین مسئول و مسئولیت مدنی ناشی از افشای اطلاعات و اسرار.....۸۱
- گفتار اول: مبانی تعیین مسئول در مسئولیت مدنی ناشی از افشای اطلاعات و اسرار.....۸۱
- الف - مبانی عام تعیین مسئول.....۸۱
- ب - سایر مبانی تعیین مسئول.....۸۲
- ۱ - استیلاء و اثبات ید بر اسرار تجاری به صورت عدوانی.....۸۳
- ۲- اتلاف.....۸۶
- ۳- استفاده بدون سبب.....۸۷
- ۴- غرور.....۸۹
- گفتار دوم: مبانی مسئولیت مدنی ناشی از افشای اطلاعات و اسرار.....۹۰
- مبحث دوم: ارکان مسئولیت مدنی ناشی از افشای اطلاعات و اسرار.....۹۶
- گفتار اول: ضرر.....۹۷
- الف - ضرر قابل مطالبه در افشای اطلاعات و اسرار.....۹۷
- ب- شرایط ضرر قابل جبران.....۱۰۳
- ۱- مسلم بودن ضرر.....۱۰۳

- ۲- مستقیم بودن ضرر..... ۱۰۵
- ۳- شخصی بودن ضرر..... ۱۰۷
- ۴- ضرر باید قبلاً جبران نشده باشد..... ۱۰۸
- ۵- قابل پیش‌بینی بودن ضرر..... ۱۱۰
- ۶- قاعده اقدام و رفتار زیان‌دیده..... ۱۱۳
- ۷- ناشی از لطمه به حق قانونی یا مشروع فرد باشد..... ۱۱۴
- گفتار دوم: فعل زیان‌بار یا تقصیر..... ۱۱۵
- الف - مصادیقی از فعل زیان‌بار نامشروع..... ۱۲۰
- ۱- نقض قانون به مفهوم خاص..... ۱۲۰
- ۲- عدم رعایت قانون به مفهوم عام..... ۱۲۱
- ۳- نقض قواعد عرفی..... ۱۲۲
- ۴- عدم رعایت اصول اخلاقی..... ۱۲۳
- ب- علل موجهه..... ۱۲۳
- ۱- رضایت..... ۱۲۴
- ۱-۱- رضایت موجب اباحه افشای اسرار..... ۱۲۴
- ۲-۱- استثنای رضایت مؤثر در افشای اسرار..... ۱۲۶
- ۱-۲-۱- اخلاق حسنه..... ۱۲۶
- ۲-۲-۱- نظم عمومی..... ۱۲۷
- ۳-۲-۱- تصرفات ناشی از رضایت ورشکسته..... ۱۲۸
- ۱-۳-۲-۱- رضایت نسبت به تصرف بین تاریخ توقف و صدور حکم ورشکستگی..... ۱۲۸

- ۱-۲-۳-۲- رضایت نسبت به تصرف بعد از صدور حکم ورشکستگی..... ۱۲۹
- ۱-۲-۴- ید مقبوض به عقد فاسد..... ۱۳۰
- ۲- امر آمر قانونی..... ۱۳۳
- ۲-۱- اوصاف آمر..... ۱۳۳
- ۲-۲- اوصاف مأمور..... ۱۳۴
- ۳- حکم قانون (الزامات قانونی به افشای اسرار)..... ۱۳۵
- ۳-۱- منافع عمومی..... ۱۳۶
- ۳-۲- جلوگیری و کشف جرم..... ۱۳۹
- ۳-۳- ایمنی و سلامت جامعه..... ۱۴۰
- گفتار سوم: رابطه سببیت..... ۱۴۲
- الف - شرایط احراز رابطه سببیت..... ۱۴۳
- ب- افشای اسرار و اطلاعات بر اثر عوامل خارجی..... ۱۴۴
- ج - سبب مجمل..... ۱۴۴
- فصل سوم آثار مسئولیت مدنی ناشی از افشای اطلاعات و اسرار..... ۱۴۶
- مبحث اول: دعوی مسئولیت مدنی..... ۱۴۷
- گفتار اول: تقدیم دادخواست و مرجع صالح..... ۱۴۷
- الف - ضرورت تقدیم دادخواست به مرجع صالح..... ۱۴۷
- ب- مرجع قضاوتی صالح..... ۱۴۹
- ۱- صلاحیت ذاتی..... ۱۴۹
- ۱-۱- صلاحیت دادگاه عمومی حقوقی..... ۱۴۹

- ۱-۲- سایر مراجع قضاوتی..... ۱۵۰
- ۱-۲-۱- دیوان عدالت اداری..... ۱۵۰
- ۲-۲- دادگاه کیفری..... ۱۵۴
- ۱-۲-۳- داوری..... ۱۵۵
- ۱-۲-۳-۱- داوری در قانون نفت مصوب ۱۳۵۳/۵/۸..... ۱۵۵
- ۲-۳-۲-۱- داوری در بورس..... ۱۵۶
- ۱-۲-۴- شورای رقابت..... ۱۵۷
- ۲- صلاحیت محلی..... ۱۶۰
- گفتار دوم: اقامه دعوی مسئولیت مدنی..... ۱۶۱
- الف - اصحاب دعوا..... ۱۶۱
- ۱- خواهان..... ۱۶۱
- ۲- خوانده..... ۱۶۳
- ب- موضوع دعوا و بهای آن..... ۱۶۳
- ج - دفاعیات خوانده..... ۱۶۵
- ۱- عدم تحقق مسئولیت مدنی..... ۱۶۵
- ۲- توصیف محرمانگی اسرار..... ۱۶۹
- ۳- ادعای اعمال حق خود..... ۱۷۱
- ۴- مهندسی معکوس..... ۱۷۳
- ۵- اختراع و کشف مستقل..... ۱۷۳
- مبحث دوم: جبران خسارت..... ۱۷۴

- گفتار اول: هدف مسئولیت مدنی..... ۱۷۴
- الف- جبران خسارت..... ۱۷۵
- ب- جلوگیری از ورود خسارت در آینده..... ۱۷۵
- ج- رفع تجاوز نسبت به حقوق خواهان..... ۱۷۵
- د- تسلی خاطر زیان دیده..... ۱۷۶
- ی- اعاده حیثیت در افشای اسرار..... ۱۷۶
- ه- بازدارندگی..... ۱۷۷
- گفتار دوم: شیوه‌های جبران..... ۱۷۸
- الف- اعاده وضعیت سابق یا روش عینی..... ۱۷۸
- ۱- بازگرداندن عین اسرار..... ۱۷۹
- ۲- منافع مال تلف شده..... ۱۸۰
- ۳- تلف بخشی از اطلاعات و اسرار غصب شده..... ۱۸۰
- ۴- از بین بردن منبع ضرر..... ۱۸۰
- ب- جبران خسارت از طریق دادن معادل..... ۱۸۱
- ۱- جبران غیر نقدی..... ۱۸۲
- ۱-۱- جمع‌آوری اسرار افشاء شده و جلوگیری از ادامه انتشار آن..... ۱۸۲
- ۱-۲- الزام به عذرخواهی..... ۱۸۵
- ۱-۳-۱- درج حکم در جراید..... ۱۸۵
- ۲- جبران نقدی و تعیین میزان آن..... ۱۸۶
- ۱-۲-۱- جبران نقدی..... ۱۸۶

۱۸۷.....	۲-۲- معیارهای تعیین خسارت نقدی قابل پرداخت
۱۸۹.....	۳- اصل جبران کامل خسارت ناشی از افشای اسرار
۱۹۲	نتیجه
۱۹۴.....	پیشنهاد
۱۹۵.....	فهرست منابع
۲۱۱.....	چکیده انگلیسی

مقدمه

الف - بیان مسئله

«اطلاعات»^۱ و «اسرار»^۲ امروزه در ابعاد مختلف در پرتو اسناد بین المللی (به عنوان مثال؛ اعلامیه جهانی حقوق بشر مصوب ۱۹۴۸، کنوانسیون اروپایی حراست از حقوق بشر و آزادی‌های بنیادین مصوب ۱۹۵۰، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی مصوب ۱۹۶۶ و ...) به یک مفهوم حقوقی جهان‌شمول تبدیل شده است و در ابعاد سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و ... جوامع نقش بنیادین دارد. اطلاعات زمانی ارزش پیدا می‌کند که برای یک بعد خاص، یک هدف خاص و در زمان خاص گردآوری و آماده شوند. (اطلاعات fa.wikipedia.org/wiki/) اغلب کشورها اصول حاکم بر «اطلاعات» و «اسرار» را در حقوق داخلی خود وارد و تعریف نموده‌اند. قانون‌گذار ایران نیز در قانون اساسی و قوانین عادی اصولی را در خصوص «اطلاعات» و «اسرار» پیش‌بینی کرده است.

در حوزه «اطلاعات» اندیشمندان حقوقی با استناد به اسناد بین‌المللی، قواعد حقوق ملی و فقه اسلامی، اصولی تحت عنوان «اصل آزادی اطلاعات» و «اصل شفافیت اطلاعات» را به رسمیت شناخته‌اند (حقی؛ رجبی، ۱۳۹۵: ۵۱ و ۵۶) اصل آزادی اطلاعات، به‌عنوان دومین عنصر «آزادی بیان»، خود متشکل از سه عنصر است: آزادی جست‌وجو، آزادی پخش و انتشار و آزادی دریافت (مولایی مجرد، ۱۳۸۷: ۷۱) در واقع افشاء و انتشار اطلاعات از عناصر اصل آزادی اطلاعات است. در حوزه اسرار - که «به مفهوم نگه‌داشتن اطلاعات از اشخاص یا گروه‌های خاص - در عین بازگویی و به اشتراک‌گذاری آن با اشخاص دیگر گفته می‌شود» (<https://fa.wikipedia.org/wiki/>) - اصل، عدم افشای اسرار و محرمانگی آن است.

اصول و قواعد حقوقی حاکم بر افشای اطلاعات و اسرار با ضمانت اجرای قانونی تضمین شده‌اند، در مواردی که نقض قواعد مربوط به این حوزه باعث ورود ضرر به پیکره اجتماع می‌شود ضمانت اجرای کیفری پیش‌بینی شده است با وجود این، سکوت، اجمال و ابهام قوانین مانع

۱ information

۲ secrets

حاکمیت قواعد مسئولیت مدنی در مفهوم خاص^۱ نمی‌باشد. مسئولیت مدنی قهری در مواردی مطرح می‌شود که اشخاص غیر از تعهدات قراردادی، تکالیف و الزامات دیگری نسبت به هم داشته باشند و در صورتی که الزامات و تکالیف، نقض شود و به شخصی ضرری وارد آید، مقصر مجبور به جبران خسارت می‌باشد. (Stark, ۱۹۷۲, p۴۴) بنابراین در صورتی که محرمانگی اطلاعات و اسرار نقض شود یکی از ضمانت اجراها مسئولیت مدنی خواهد بود.

در حوزه اسرار و اطلاعات محرمانه، تکلیف اشخاص، حفظ و عدم افشای اسرار می‌باشد هر چند که در مواردی استثنای بر این اصل وارد شده است. تکلیف به عدم افشای اطلاعات محرمانه و اسرار در قوانین و در ابعاد مختلف پیش‌بینی شده است، به‌عنوان مثال؛ ماده ۵ قانون رسیدگی به داریی مقامات، مسئولان و کارگزاران جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۹۴، ماده ۱۳۹۴، ماده ۶۴۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، تبصره ۱ ماده ۵ قانون قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲، ماده ۶۸ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ مصوب ۱۳۸۹/۱۲/۱۱، ماده ۴۶ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۴۶، ماده ۱۲ قانون کارشناسان، ماده ۳۰ قانون وکالت، ماده ۸ قانون مربوط به رسیدگی به داریی وزرا و کارمندان دولت اعم از کشوری و لشکری و شهرداری‌ها و مؤسسات وابسته به آن‌ها مصوب ۱۳۷۷، ماده ۲۹ قانون مطبوعات، ماده ۲۰ قانون مربوط به کیفر بزه‌های راه‌آهن و... به این تکلیف اشاره دارند. محرمانگی اطلاعات و اسرار با استثنای قانونی تخصیص خورده است، بخشی از استثنای محرمانگی در قالب الزام اشخاص به افشای اطلاعات متبلور یافته است. لیکن استثنای محرمانگی گسترده‌تر از تکالیف اشخاص به افشای اطلاعات می‌باشد؛ به‌عنوان مثال در خصوص اسرار پزشکی اصل بر این است که تنها با رضایت بیمار می‌توان اطلاعات را به شخص دیگر منتقل کرد و اسرار بیمار باید نزد پزشک و کادر درمانی محفوظ بماند. اهمیت این مسئله بر ابتلا تا جایی است که در اسناد بین‌المللی از جمله معاهده پزشکی ۱۹۴۸ ژنو و اصلاحیه ۱۹۶۸ آن نیز مورد توجه واقع شده است (مقدادی؛ دلاوری، ۱۳۹۳: ۱۰۰) این امر از استثنای محرمانگی است. در بعد الزام به افشای اطلاعات مصادیقی به شرح ذیل در این خصوص وجود دارد: ازدواج و طلاق، صدور گواهی تولد و

۱. امروزه از کاربرد مطلق مسئولیت مدنی، مسئولیت مدنی قهری مستفاد می‌گردد. (صفایی، ۱۳۵۵: ۲۳۶)

مرگ، سقط جنین، شهادت در دادگاه، بیماری‌های روانی، بیماری‌های واگیردار، افشای راز نوجوانان، کودک‌آزاری، اهدای گامت و جنین، پیوند اعضا.

بعد از اشاره به مصادیقی از قوانینی که از محرمانگی اطلاعات و اسرار حمایت می‌کنند و استثنای آن در این بخش شرایط تحقق مسئولیت مدنی ناشی از نقض محرمانگی اطلاعات و اسرار به صورت مختصر بیان می‌شود.

اولین رکن جهت تحقق مسئولیت مدنی ناشی از افشای اطلاعات و اسرار ورود ضرر است و ضرر عبارت است از تلف یا نقص اموال یا فوت منفعت یا لطمه به سلامت و حیثیت و عواطف اشخاص. (یزدانیان، ۱۳۹۵: ۱۱۰) ضرر ناشی از افشای اطلاعات و اسرار برحسب مورد ممکن است ضرر مادی، بدنی یا معنوی باشد.

رکن دوم مسئولیت مدنی ارتکاب فعل زیان‌بار یا تقصیر عامل ورود زیان است؛ اصولاً در حوزه اطلاعات اصل اباحه افشای اطلاعات و در حوزه اسرار اصل عدم افشاء حاکم می‌باشد تعهد و تکالیف قانونی نسبت به اطلاعات و اسرار اصولاً تعهد وسیله است. فعل زیان‌بار ممکن است برحسب مورد فعل ایجابی یا سلبی باشد. به طوری که در مورد اسرار تکلیف شخص به حفظ اسرار بوده و افشای آن سبب ایجاد مسئولیت مدنی می‌شود در مقابل تکلیف به رازداری در مواردی تکلیف شخص به افشای اطلاعات می‌باشد که عدم افشای اطلاعات موجب ایجاد مسئولیت مدنی می‌شود. در برخی از موارد، باوجود زیان‌بار بودن فعل، فاعل از مسئولیت معاف است، در این‌گونه موارد خسارت ناشی از فعلی است که قابل سرزنش نیست. (تقی زاده، ۱۳۹۲: ۲۰۰) به‌عنوان مثال؛ در باب مسئولیت مدنی ناشی از افشای اطلاعات محرمانه و اسرار به حکم قانون مطابق بند الف ماده ۱۵۸ قانون مجازات اسلامی و ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی فعل ارتکابی در صورتی که با حکم قانون صورت گرفته باشد تقصیر محسوب نمی‌شود. در افشای رازداری مطابق قانون افشاء کننده مقررات قانونی را باید رعایت کند.

رکن سوم مسئولیت مدنی رابطه سببیت می‌باشد به طوری که باید بین ورود ضرر و نقض قواعد حاکم بر افشای اطلاعات و اسرار رابطه سببیت وجود داشته باشد. لزوم وجود رابطه سببیت بین فعل زیان‌بار و ضرر وارده امری ضروری و بدیهی است زیرا عرف و سیره عقلا شخص را فقط مسئول